عەبدوڵڵا حەسەن زادە:
یەکێک لەو هۆیانەی کە ئێمە ڕەخنەمان لە بواری وەرگێڕاندا زۆر کەمە، ئەوەیە کە بۆ خۆمان حەز ناکەین ڕەخنە لە کارەکانمان بگیرێت

هەڤپەیڤین:
خەبات ڕەسوولی

وەرگێڕان پردی پێوەندی ڕۆشنبیری و کولتووری نێوان گەلانە، وەرگێڕی بەتوانا نوێنەری حەز و ویستی خوێنەری چالاکە بۆ هەڵبژاردنی شیاوترین دەق.

گەلێ جاران وەرگێڕانی شاکارێکی جیهانی لە نووسینی دەیان کتێبی ئاسایی کە چاپ و بڵاو دەکرێنەوە، بە کەڵکترە و گۆشەیەکی باش لە کتێبخانەی کوردی پڕ دەکاتەوە. ئەگەر وەرگێڕان لە وڵاتانی پێشکەوتوو وەک پیشە چاو لێدەکرێ و خاوەن قەڵەم تەنیا سەرقاڵی کاری خۆی دەبێ، ئەوە هێشتا لە وڵاتی ئێمە خەونێکە و تا ئێستاش بە چەشنێک لە حەز و لەخۆبردوویی و شۆڕشگێڕی دەخوێندرێتەوە.

جگە لەوەی ڕۆشنبیری کوردی تووشی دەیان نەخۆشی جۆراوجۆر و کاریگەر بوون، وەرگێڕانی سەقەتیش پشتی ئەدەبی کوردی وەلەرزە خستووە و خەریکە وەک سنی نێو گەنم زەحمەتی چەند ساڵەی دڵسۆزانی بواری ئەدەب و ڕۆشنبیری بەفیڕۆ دەدات.

عەبدوڵڵا حەسەن زادە لەمێژە لە پاڵ سیاسەت، ئەدیبیشە و دڵسۆزە بۆ زمانەکەی و شارەزایە لە کەلێن و قوژبنەکانی و دەیان کتێبی جێگای سەرنجی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی. بۆ تاوتوو کردنی گرفت و کێشەکانی وەرگێڕان و ئاشنابوون لەگەڵ ئەندێشەی ئەو نووسەر و وەرگێڕە بەتوانایە ڕامان بۆ ماوەیەکی کورت مامۆستای لە دنیای سیاسەت دوور خستەوە و بە باس و خواسی ئەدەبیات و وەرگێڕانەوە خەریک کرد.

رامان: ئایا وەرگێڕان بۆ سەر زمانی کوردی نەچۆتە قۆناغێکی دیکەوە و لە هەلومەرجێکی جیاواز لە رابردوودا نییە؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: لەپێشدا بەخێرهاتنتان دەکەم و لە ڕێگای ئێوەوە سڵاو لە خوێنەرانی گۆڤارەکەتان دەکەم. لە باری چەندایەتییەوە بێ گومان هەم نووسین و هەم وەرگێڕان، قۆناغێکی زێڕین دەبڕێ. ڕەنگە زێدەڕۆیی نەبێ ئەگەر بڵێین لە هەموو مانگێکیدا بەقەد چەند ساڵ لە ساڵانی پێش ۱۹۹۱ چ لە نووسیندا و چ لە وەرگێڕاندا ئیش دەکرێت. ڕەنگە لەباری چۆنایەتییەوە دیسان ئەو قۆناغە جیاوازی لەگەڵ قۆناغەکانی پێشوو هەبێ، بەڵام لەو بارەیەوە ڕەنگە گرفتی هەبێ کە ئەو بەرەو پێش چوونەی لەبارەی زۆری و چەندایەتییەوە هەیە لە باری چۆنایەتییەوە، ئەمن نایبینم.

هۆیەکەی ئەوەیە کە جاران ئەوانەی کاری وەرگێڕانیان دەکرد کەم بوون، کەسانێک بوون کە هەم لەکوردیدا دەسەڵاتیان پتر بوو، هەم لەو زبانەدا کە شتیان لێوە وەردەگێڕا، بۆیە دەتوانین بڵێین ئەگەر تێکڕای وەرگێڕانەکانی ئەودەم بگرین لەگەڵ تێکڕای وەرگێڕانەکانی ئێستادا بەراوردیان بکەین لەباری پوختی و پاراوییەوە، کاری وەرگێڕان لە ساڵەکانی (۱۹۷۰) و (سەرەتاکانی ۱۹۸۰) پوختتر بوون. ئەمن ئارەزوو دەکەم نەک سانسۆر بە مانا ناخۆش و ناخۆشەویستەکەی، بەڵام دەزگاکانی ڕاگەیاندن بەرپرسانەتر و دڵفراوانەتر، هەروەها نووسەرەکان و وەرگێڕەکانیش، بەشێوەیەکی ئاوا بۆچوونیان هەبێ لەسەر وەرگێڕان و نووسین کە هەرچی نووسرا بەبێ چاوەدێری کردن لەباری زمان و چۆنیەتی وەرگێڕان، یان نووسینەوە بڵاونەبێتەوە. ئەمن زۆر زۆر دژی ئەوەم نووسین زیان بە قازانجی گشتی بگەیەنێ دەنا بڵێین لەبەر ئەوەی بیروبۆچوونی سیاسی تێدایە، سانسۆر بکرێ و نەهێڵن بڵاوبکرێتەوە، بەڵام چونکە هەم نووسین و هەم وەرگێڕان جگە لە بارە فکرییەکەی، سەروکاریان لەگەڵ زمان و کولتوور و ئەدەبی کوردیدا هەیە، ئەو شتەش کە دەکەوێتە سەر کاغەز خەڵک بە نموونەی چاو لێدەکەن و لێی فێردەبن، پێم وایە دەبێ ئەوە چاوەدێرییەکی وای لەسەر بێ، کە هەموو شتێک چە نووسین و چە وەرگێڕان بێ، پوختر بکەوێتە بەردەستی خوێنەران.

رامان: ئایا شتێک بەناوی نوێبوونەوەی وەرگێڕان و دووبارە وەرگێڕانی کتێبە وەرگێڕدراوەکانی پێشوو، سەرەڕای ئەم بۆشاییە گەورەیەی ئێستامان بەپێویست دەزانی؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: مەسەلەکە دوو بەشە، یەکیان ئەوەیە کە زۆر لە شاکارەکانی دنیا نەکراون بە کوردی، ئەوە بە باوەڕی من جێگایەکی بەتاڵی هەیە لە کتێبخانەی کوردیدا، لەگەڵ ئەوەی کاتێکی زۆریان بەسەردا تێپەڕیوە و کورد لە کاتی خۆیدا فریانەکەوتووە وەریانگێڕێتە سەر زمانی کوردی، ئەمن پێم وایە ئێستاش جێیان هەر بەتاڵە و پێویستە خوێنەوارانی کورد لەفکری وەرگێڕانی ئەو بەرهەمە بەنرخانەدا هەبن. ئەدەبیاتی جیهانی کە وەری دەگێڕی بۆ زمانی خۆت هەم فکرت دەوڵەمەند دەکات و هەم زمانت، چونکە لەبواری جۆراوجۆردایە، کەوابێ زۆر پێویستە ئەوانە بکرێن بەکوردی، ئەوەش وادەبێ کە دەزگا بەرپرسەکان مشووریان بخۆن و هەوڵ بدەن کەسانی شارەزا و بە ئەزموون و زمانزان و تەرجەمەزان، پەیدا بکەن و پێیان بسپێرن کە ئەو شتانە بکەنە کوردی. لەبەر ئەوە کە ئایا ئەو شتانەی وەرگێڕدراون، جارێکی دیکە وەرگێڕدرێنەوە، یان نا، ئەمن وەڵامەکەم ئاوا دەدەمەوە، بۆ خۆم کەم و زۆر کاری وەرگێڕانم کردووە. ئەگەر ئێستا بە وەرگێڕانی چەند ساڵ لەوەپێشمدا بچمەوە بۆ خۆم ڕەنگە لەچەند جێگا دەستی تێوەربدەم. ڕستەیەک بگۆڕم، یان وشەیەک بگۆڕم، بەتایبەتی ڕەنگە لە باری ڕێنووسەوە پێویست بێ پیاو پێیدا بچێتەوە. ڕێنووسی ئێستام پێ دروستترە لەوەی پێشتر، بەڵام ئەوە بەو مانایە نییە کە ئەوانەی وەرگێڕدراون هەموویان پێویستیان بەوەرگێڕانی دووبارە هەیە. بۆ وێنە حەسەن قزڵجی کردوویەتی، هێمن موکریانی کردوویەتی، هەژار موکریانی کردوویەتی، عەزیز گەردی کردوویەتی، شوکور مستەفا کردوویەتی، محەمەدی مەلا کەریم کردوویەتی، پێم وا نییە پێویستیان بە وەرگێڕانی دووبارە هەبێ، بەڵام ڕەنگە شتی واش هەبێ بێ ئەوەی بمەوێ ناو بەرم کە ئەگەر جارێکی دیکە تەرجەمە بکرێنەوە باش بێ. ناوی کەس نابەم، بەڵام هەر وەختی خۆی کە دەرچووە و بڵاوبۆتەوە، ئەمن ئارەزووم بووە کە ئەسڵی ئەو کتێبە ببینم و هەمبێ نەم بووە. ئەگەر بمبایە تەرجەمەم دەکردەوە، چونکە باوەڕم وابووە کە وەرگێڕدراوەکەی سەرکەوتوونەبووە. ئەوە ڕەنگە تێیاندا هەبێ بەشێکی کەمی، ئەو پەڕەکەی ڕەنگە دە،

پازده، لەسەدی ئەوانەی کە زوو وەرگێڕدراون، پێویستیان بەوە هەبێ کە جارێکی دیکە وەرگێڕدرێنەوە، ئەوەش لەبەر ئەوە نییە کە کاتێکی زۆری بەسەردا تێپەڕ بووە، بەڵکو هەر کاتی خۆشی سەرکەوتوو نەبووە.

من بەشبەحاڵ ڕووناکبیری غەیرە سیاسی ناناسم، ئەو دووانەش قەت نابێ لێکتر جیا بکرێنەوە

ڕامان: بەسەرنجدان بە ئێستای قۆناغی وەرگێڕان، وەرگێڕان بەهۆی دەزگای وەرگێڕانەکانەوە فۆرمی بزووتنەوەیەکی وەرگرتووە، ئایا بە بەراورد لەگەڵ هەوڵە پرش و بڵاوەکانی تاکەکەسی ڕابردوو، کامیان سەرکەوتووتر دەبینی؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: بەداخەوە بەرهەمی کورد هەمووی هەرکەم بووە. دەکرێ بڵێین هیچیان جارێ بەرهەمی خۆیان بەدەستەوە نەداوە، بەڵام ئەگەر بەراوردی بکەین لەگەڵ ئێدیکە کە من و تۆ زیاتر لە ئێرانێ شارەزاین بە هەموودەزگاکانمان، ئەو دەزگایانەی کە بایەخ بەکاری وەرگێڕان دەدەن لەو دە، پازدە ساڵەدا ڕەنگە زیادم نەگوتبێ بەقەد (محەمەدی قازی)یان وەرگێڕان نەکردووە. ئەوەندی محەمەدی قازی بە تەنیا لەزمانی ئینگیزی و فەرانسی کردوونی بە فارسی، ڕەنگە بە هەموو دەزگاکان و تەنانەت بە هەموو تاکەکەسەکانیش ئەوەندەیان نەکردبێ بە کوردی، یان بەقەد یەکێکی وەکو د. ئیبراهیمی یوونسی. کەوابێ ئێمە لەو بارەیەوە دیسانەکانێ لە قۆناغی دارە دارە داین، بەڵام دیارە کاری دامودەزگاکان دەتوانرێ زۆر بەرهەمدارتر بێ، چونکە کاری دەزگاکان ئەگەر بەڕێگای دروستی خۆیدا بڕوا، هەم هەڵبژاردنەکە هەڵبژاردنی تاکەکەسی نییە، بەڵکو کۆمەڵێک کەسن کە پێیان وایە دەبێ فلانە بەرهەم بکرێتە کوردی، هەمیش چاوی لە هەموو تاکەکان هەیە ئەگەر دەزگایەکی جددی بێ، کاری هەموو ئەو کەسانە کە لە بواری وەرگێڕاندا قەڵەمیان گێڕاوە دەبینێ و کارەکانی بەباشترینەکان دەسپێرێ. بێگومان کاری دامودەزگاکان دەتوانێ بە بەهرەتر بێ تاکو کاری تاکە کەسی.

ڕامان: گرینگترین گرفتەکانی وەرگێڕان لە قۆناغی ئێستادا چییە؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: ڕەنگە تائێستاشی لەگەڵ بێ یەکێک لە گرینگترین کۆسپەکانی سەر ڕێگای وەرگێڕان باری ماددی بێ. لەگەڵ ئەوەی ئێستا هێندێ دەزگامان هەن کە هانی خەڵک دەدەن بۆ وەرگێڕان، بەڵام وەرگێڕەکان دڵنیانین کە کارەکانیان بۆ چاپ دەبێ ئەگەر بۆیان چاپ دەبێ زۆرجار ئەو پاداشتەی کە وەریدەگرن تەماشا دەکەن ئەگەر چووبان کرێکارییان کردبایە زۆر زیاتریان وەدەست دەکەوت. یانی پاداشتێکی کەم دەدرێ بەوانە کە کاری فیکری دەکەن، بۆ وێنە لە ڕابردوودا لە بیرمە بۆ وەرگێڕانی کتێبێک کە ٣٠٠، یان ٩٠٠ لاپەڕەبوایە پاداشتەکەی دەگەیشتە ٤–٥، هەزار دینار کە ئەوکات ئەو ٤– ٥ هەزار دینارە دەیکردە ١٠– ١٥ هەزار دۆلاری ئەمریکایی، بەڵام ئێستا ڕەنگە ئەگەر کابرا کتێبێکی ٤٠٠– ٥٠٠ لاپەڕەیی چاپ بکات لە باشترین حاڵەتدا ڕەنگە هەر ٦٠٠– ٧٠٠ دۆلاری بدەنێ. کە ئەو پاداشتە زۆر کەمە، چونکە هەر ئەو کەسە ئەگەر پێنج مانگ بخەوێ و مانگێک کرێکاری بکات دەتوانێ ئەو پارەیە بەدەست بێنێ. لە حاڵێکدا دەبێ چەند مانگ خۆی بەو کتێبەوە خەریک بکات. لایەکی دیکە وەکو گوتم ئەو هاندانە هەم بۆ هەڵبژاردنی بابەتەکە و هەم بۆ هەڵبژاردنی وەرگێڕەکە لە ئارادا نییە. کەم وایە یارمەتی بدات نەک بە زۆری و چەندایەتی، بەڵام بەتایبەتی بە چۆنایەتی ئەو کارانەی کە وەردەگێڕدرێنە سەر زمانی کوردی بۆ ئەوەی کە پوختر و پاراوتربن، پێم وایە ئەو دوو کۆسپە ئەگەر باسی بکەین، تەواو و بەس بێ.

ڕامان: ئێستا بێجگە لە ڕۆژنامەکان و کتێبەکان، کۆمەڵێک سایتی کوردیش هەن کە بەردەوام کاردەکەن تاچەندە لەو دۆخەی ئێستای بڵاوکراوەی کوردی ڕازی و ئایا توانیویەتی ئەرکەکانی خۆی بەجێ بگەیەنێ؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: لەباری بەربڵاوی ئەو بابەتانەی کە دەنووسرێن و دەکەونە بەرچاوی خوێنەران، چە بەشێوەی کتێب بێ، چە لە گۆڤار و ڕۆژنامەکاندا بێ، چە لەسەر سایتە ئینتەرنێتەکان بێ، لەو بارەیەوە ئەدەبیاتی کوردی سەردەمێکی زێڕین دەبڕێ. من، یان دەرفەتم نییە، یان دەستم پێیان ڕاناگات هەموو ئەو شتانە بخوێنمەوە، یان تەمبەڵم، هەرهۆیەکی هەبێ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا من شانازی پێوە دەکەم، بەڵام تا ئێرە باری چۆنیەتی بەش بەحاڵی خۆم لێی ڕازی نیم.

ڕامان: هەڵبژاردنی سووژەی وەرگێڕان لەلای ئێوە لەسەر چ بنەمایەک بووە؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: بۆیە گوتم دەزگاکان هەبن بۆ هەڵبـژاردنی ئەوانە، چونکە ڕەنگە خـەڵکی دیکەش هەروابێ. ئەمن کە شتێکم بۆ وەرگێڕان هەڵبژاردووە بەشی هەرە زۆریان، کتێبەکەم خوێندۆتەوە و بۆ خۆم پێم خۆش بووە و مادام پێم خۆش بووە، حەزم کردووە کە بیکەم بە کوردی، پێم وابێ خەڵکی دیکەش چێژی لێ وەردەگرێ. بێجگە لە (کوردستان و کورد) کە پێش ئەوەی بیبینم ئەمن ئارەزووم بووە بیکەمە کوردی، ڕەنگە لەبەر ئەوە کە (د. قاسملوو) تێکۆشەرێکی حیزبی دیموکرات بووبێ، یان تێکۆشەرێکی ناسراو بووبێ، بەڵام بەهەرحاڵ زۆر ئارەزووم بوو بە زمانێک هەبێ کە بتوانم وەری بگێڕم. دوایە بە عەرەبی دەستم کەوت و کردیم بە کوردی کە پەشیمانیش نەبوومەوە، چونکە بەڕاستی لەباری مێژووییەوە زۆر گرینگ نییە، بەڵام لەباری سیاسی و ئابوورییەوە تا ئەوکات باشترین کتێب بوو کە لە بارەی کوردستانەوە نووسرابوو. ئێستا ڕەنگە کتێبی باشترمان هەبێ، بەڵام تا ئەوکات باشترین کتێب بوو لە بواری خۆیدا. دەنا لەباری مێژووییەوە وەکو پێشەکی بۆی نووسراوە، ئامانجیش نووسینی مێژوو و جوگرافیای کوردستان نەبووە، بەڵام چونکە بۆ دەرەوە نووسراوە ویستوویەتی سەرەتایەکیشی بۆ دابنێ. کورد و کوردستان بەجۆرێک بە خوێنەرەکانی بناسێنێ . جا ئەوجار باسی ئابووری و سیاسەتەکەی بکات. بۆ بەرگی یەکەمی (ئینجە مەمەد) زۆرم تاریف بیستبوو. ئەوکاتیش هەموو کەسێک پێی وابوو هەر بەرگێکە، تەنانەت زۆر بەدوایدا گەڕام تا دەستم کەوت و لەکۆتاییشدا کتێبەکەم بەخاوەندارێتی خۆم وەدەست نەکەوت دۆستێک هەیبوو بە ئەمانەت لێم وەرگرت و وەرم گێڕایە سەر کوردی، بەڵام وەرگێڕانەکانی دیکە بۆ خۆم هەڵم بژاردوون. مەرج نییە هەڵبژاردنی من هەڵبژاردنێکی تەواوبێ. ئەگەر دەزگایەک هەڵی بژێرێ و هەموو لایەنەکان لێکبداتەوە ڕەنگە هەڵبژاردنێکی باشتر بکات بۆ دەوڵەمەندکردنی کتێبخانەی کوردی و فیکری کوردی.

ڕامان: بۆچی تائێستا کەمتر کتێبی کوردی وەرگێڕدراونەتە سەر زمانە بێگانەکان، بە بڕوای ئێوە لاوازی نووسینی ئێمەیە، یان کێشەی سیاسی و نەتەوەیی بەربەست بووە؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: ئەمن پێم وایە کورد لە مێژە قسەی هەیە بۆ خەڵکی بکا، وانییە نەی بووبێ. ناڵێم ئێمە گەیشتووینەتە میللەتەکانی دیکە، بەتایبەت میللەتە پێشکەوتووەکانی دنیا، بەڵام دیسان قسەمان هەیە بۆ خەڵکی. بەرهەمی باشی کوردی هەیە کە تەرجەمە بکرێنە سەر زمانەکانی دیکە، بەڵام کە تەرجەمە نەکراون ئەوەش بەشێکە لە بێ کەسی و بێ دەرەتانی کورد. مەسەلەیەکی کوردی هەیە دەڵێ: «فەقیری خۆشە قۆرتی ناخۆشە» جا ئەوەش وایە میللەتێکی دواکەوتوو کە لە هەموو بارێکەوە دوا کەوتووە. خەڵک ئەو بایەخە بەزمانی کوردی نادەن، کە بێن زمانەکە فێربن و بەرهەمەکە بخوێننەوە و گرینگیشی پێ بدەن و وەری بگێڕن. ڕەنگە ئەو کەسانە کە دەتوانن بەرهەمیش لە کوردی ڕابکەنە ئینگلیزی، فەرەنسی، ئەڵمانی، ئیسپانیایی، یان تەنانەت زمانەکانی دەوروبەرمان، ئەوانە کە زمانەکان باش دەزانن، ئەوانەشمان بەداخەوە زۆر نەبن. جا لەبەر ئەوە بەرهەمی ئێمە کەمتر وەرگێڕدراونەتە سەر زمانەکانی دیکە. بەو حاڵە ناکرێ ئێمە گلەیی لەوکەسانە نەکەین کە زمانەکانی دیکە دەزانن و نەهاتوون زیاتر لەوەی کە ئێستا کراوە بابەتەکانی کوردی وەرگێڕن. زۆر شتی تازەی تێدایە، ئەگەر تەنانەت فیکری تازەشی تێدانەبێ. خۆ لانی کەم کۆمەڵی کوردەواری بەدنیای دەرەوە نیشان داوە.

ڕامان: ناشیرینترین جۆری وەرگێڕان لەلای تۆ کامەیە و بۆچی؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: ڕەنگە ناشیرینترین جۆری وەرگێڕان مومکین نەبێ پیاو ئاوا بە ئاسانی دەستی لەسەر دابنێ، چونکە ئەگەر من بڵێم ناشیرینترین جۆر ڕەنگە ئەوەبێ کە کابرا زمانی کوردی نەزانێ، زمانەکەی کە لەوەوە تەرجەمە دەکا، نەزانێ، هونەری تەرجەمە نەزانێ و جا ئەو دەم بێت و شتێک لەزمانێکی دیکەوە وەرگێڕێتە سەر زمانی کوردی، کە ئەمە ڕەنگە تەنیا گریمانە بێ، بەڵام کە بە کردەوە سەیر دەکەین، جاروبار دەبینم بێ ئەوەی قامک لەسەر کەسێک دابنێم، لەجیاتی ئەوەی بابەتەکە وەرگێڕێتە سەر زمانی کوردی، دەچێ وشەکان مانا دەکاتەوە. یانی وشە بە وشە فارسییەکە، عەرەبییەکە، تورکییەکە، یان ئینگلیزییەکە دەکاتە کوردی. لە ئەنجامدا شتێکی وای لێ دەردەچێ کە هەر کەس زۆر کەم لەزمانە ئەسڵییەکە بزانێ، چاکتر لەزمانە ئەسلییەکە تێ دەگات تا ئەو کوردییەی کە ئێستا

کەوتۆتە بەردەستی. خراپترین تەرجەمە ئەوەیە، (دیارە تەرجەمەی خراپی دیکە هەیە) کە کابرا بە کەیفی خۆی دەست لە دەقەکەوە وەردا چی پێ خۆش بوو بنووسێ و چی پێ خۆش نەبوو لای بدا، یان شتی خۆی تێکەڵ بکا، ئەوانە هەموویان ناشیرینترین جۆری تەرجەمەن. تەرجەمە شتێکیان لەسەر گوتووە کە دەڵێت: «ئەگەر جوان بوو ئەمین نییە و ئەگەر ئەمین بوو جوان نییە»، بەڵام بە بڕوای من دەکرێ وەرگێڕانێک هەم جوان بێ و هەم ئەمینیش بێ.

یانی ئەو مەتڵەیە کە نووسەر لە دەقەکەیدا باسی لێ دەکا، دەکرێ بە ئەمانەتەوە بێنییە سەر زمانی کوردی بێ ئەوە مانای وشە بە وشە بکەی و جوانی و ڕێکوپێکی نووسینەکەی خۆت تێک بدەی.

ڕامان: خەڵکانێک لەسەر ئەو بڕوایەن کە ڕۆژنامەی کوردی هەر لەسەرەتای دەستپێکردنییەوە نوخبەی سیاسی دای مەزراندووە، نوخبەی ڕۆشنبیری دای نەمەزراندوە و زۆرتر کاری چەکداری کردووە تا ڕۆژنامەگەری، بە بڕوای ئێوە تێکەڵ کردنی ئەرکی ڕۆشنبیری و ئەرکی ڕامیاری لەنێو ڕۆژنامەگەری کوردیدا ئایا لە قازانجی ڕۆژنامەگەری کوردی بوو، یان زەرەری پێگەیاندووە؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: لەبنی ڕا ئەمن لەگەڵ لێک هەڵاواردنی ئەو شتانەدا نیم، زۆرم پێ سەیرە کە دەڵێن سیاسییەکان، یان ڕووناکبیرەکان. بۆ سیاسییەکان تاریک بیرن؟ یەکەمین ڕۆژنامەی کوردی لەلایەن مقداد مەدحەت بەدرخانەوە دەرچووە، ڕووناکبیر بوو، بەڵام سیاسی نەبووە؟ ئەو ڕاست لەبەر بیروباوەڕی سیاسی هاتووە و ئەو ئاگاهییە سیاسییەی هەیە کە دەبێ خزمەت بەزمانەکەی خۆی و بەمیللەتەکەی و بە دۆزی میللەتەکەی بکا. کەوابێ لێک جوداکردنەوەی ئەو دووانە کارێکی زۆر دروست نییە. ڕاستە، ڕووناکبیر هەیە حیزبی نییە، بەڵام من بەش بەحاڵی خۆم ڕووناکبیری غەیرە سیاسی ناناسم. ئەو دووانە قەت نابێ لێک جودا بکەینەوە. بەو حاڵەش پێم وایە ئەگەر لەسەریەک بێنین مێژووی کورد لێک بدەینەوە ڕووناکبیرانی نێو حیزبە سیاسییەکان نە لە ژمارەدا کەمترن و نە لە تواناکاندا لە خوارترن لە تێکڕای ئەو ڕووناکبیرانەی کە وەکو گوتم سیاسین، بەڵام ئەندامی حیزبەکان نین. کەوابێ پێم وایە تێکەڵاوبوونی سیاسەت لەگەڵ کاری فیکری و فەرهەنگی زەرەری بەهیچیان نەگەیاندووە. هەم خزمەتی بارە ڕووناکبیرییەکەی کردووە و هەم هاوکات خزمەتی کێشەی سەرەکی کوردی کردووە، کە لەنێو هەموو بەرنامەی حیزبە سیاسییەکانی سەر بە نەتەوەی کورددا گرینگیدان بە ئەدەب و فەرهەنگی کوردی بەشێکە لە ئامانجە سیاسییەکە. لە ڕاستیدا شوناسی نەتەوەیی ئەگەر چەند شت بێ، یەکەم شتیان زمانەکەیەتی. کەوابێ لەگەڵ ئەوەی کە ئەو دووانە لەبەرانبەریەکدا دابنێین نیم.

ڕامان: مەرجی سەرهەڵدانی شۆڕشی فەرهەنگی و کولتووری، شۆڕشی سیاسییە، یان دەکرێ قۆناغەکان پشت سەری یەکتر نەبن؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: پێم وایە ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ کۆن، ئەو دووانە زۆر زۆر ئاسان نییە بڵێین بە تەواوی لێکیان جودا دەکەینەوە. با نەڵێین شۆڕش، چونکە شۆڕش مانایەکی قووڵتری هەیە. بزووتنەوەیەکی فەرهەنگی بەزەحمەت دەتوانین لە بزووتنەوەیەکی سیاسی جودابکەینەوە، بەتایبەتی ئەگەر بڵێین بزووتنەوەی فەرهەنگی میللەتێکی وەکو کورد لە بزووتنەوەی سیاسی جودا دەکەینەوە. ئێمە دەورانێکی زۆر پیاوانی فیکر و ئەندێشەمان بووە. ڕووناکبیرن، ئەهلی فەرهەنگن، بەڵام چونکە بیری نەتەوەیی و سیاسییان نەبووە هاتوون فیکرەکانی خۆیان بەزمانی عەرەبی و فارسی و تورکی دەربڕیوە، بە کوردی نووسین ئەوکاتە سەرهەڵ دەدا کە ڕووناکبیری کورد هەست دەکا بۆ خۆی میللەتێکە جیا لە دەوروبەرەکەی. کەوابێ لێک جوداکردنەوەی ئەوانە کارێکی ئاسان نییە و ئەوەی کە هاندەرە بۆ ئەو بەشە لە فیکری کورد کە بەزمانی کوردی دەنووسرێ سیاسەت و بیری سیاسی و نەتەوەییە، دەنا ئەگەر ئەوەی لەگەڵ نەبێ بۆ ئەو زۆر ئاسانترە، چونکە دەبینین لەمێژوودا وایە خوێندەوار بوونەکەی بەڕێگای زمانێکی دیکەدا بووە و بۆ ئەو زۆر ئاسانترە. هەتا ئێستاشی لەگەڵ بێ بۆ وێنە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بۆ زۆربەی زۆری نووسەرەکان نووسین بە فارسی ئاسانترە تا بە کوردی، کەوابێ کاتێک دێ کە بە کوردی دەنووسێ. ئەوەی کە ئەو فیکرەی پێ دیکتە دەکا، کە دەبێ فیکرەکانی بەکوردی بنووسێ، بیروباوەری سیاسی و نەتەوەییە، بۆیە پێم وایە ئەویان هاندەرە. بە هەرحاڵ ڕەنگە ئەوەیانم بەخراپ لێ وەرگیرێ، بەڵام ئەمن وە دواخستنی بیروباوەڕی سیاسی

لەبیروباوەڕی فیکری و فەرهەنگی بە شتێکی دروست نازانم و لەبەرانبەر یەکتر دانانیان بە دروست نازانم. پێم وایە ئەگەر فیکری سیاسی نەبووایە ئێستاش ئێمە بە عەرەبی و بەتورکی و بە فارسیمان دەنووسی. کارمان بەکێشمەکێشی ئێمڵای کوردی نەبوو کە ئێستاش فێرنەبووین و هەریەکەی بەجۆرێکی دەنووسین.

ڕامان: گرینگی وشیاری نەتەوەیی لە پاراستنی زماندا بە چە مانایەکە و یانی چی؟

عەبدوڵلا حەسەن زادە: هۆشیاری نەتەوەیی ڕەنگە مەجبوور نەبێ هەر لەخزمەتی پاراستنی زمان و ئەدەبی کوردیدا خۆ بنوێنێ. بۆ دەربڕینی نیشانەکانی هۆشیاری نەتەوەیی، چونکە هۆشیاری نەتەوەیی لە ئینساندایە، دەبێ بەکار و بە هێندێک کردەوە دەری ببڕی کە تۆ هۆشیاری نەتەوەییت هەیە. جا ئەوە ڕەنگە لە زۆر بواری دیکەی غەیری نووسین هەبێ، بەڵام پێم وایە یەکێک لە ئەرکەکان کە هۆشیاری نەتەوەیی بە تاکی سەر بە نەتەوەی کورد، یان نەتەوەیەکی دیکە دیکتە دەکا. یەکێک لەو ئەرکانە ئەوەیە کە خزمەت بە زمان و بە کەلەپوورەکەی خۆی بکا تا ئەو شوناسە جیایە لە دەوروبەرەکەی بسەلمێنێ، چونکە ئەگەر سەرنجتان دابێ نەک فارس، چونکە بەهەرحاڵ کورد و فارس ڕیشەی زمانی هاوبەشیان هەیە و دەڵێن بەشێکە لە زمانە ئێرانییەکان و ئەویش بەشێکە لەزمانە هیند و ئەورووپاییەکان. تورکەکانیش ئیدیعا دەکەن کە کورد تورکی شاخین. هەر تورکن، بەڵام تورکی دێهات و شاخ و چیاکانن. تەنانەت عەرەبەکانیش زۆرجار ئیدیعایان کردووە کە کورد میللەت نییە، بەشێکە لە نەتەوەی عەرەب. جا بەبێ یەکێک لە ئەرکەکانی ڕووناکبیر (کە بیری نەتەوایەتی ئەو ئەرکە دەخاتە سەرشانی)، خزمەتە بەزمانەکەی بۆ ئەوەی زمانەکەی وەک زمانێکی سەربەخۆ نیشان بدا بە قەولی عەرەب دەڵێ: «قائم بالذات»ە و سەربەخۆیە لەوانەی دیکە.

ڕامان: بە بەراورد لەگەڵ ئەو کتێبە زۆرانەی لە بوارە جۆراوجۆرەکاندا وەرگێڕدراون، ڕەخنەی وەرگێڕانمان نییە، ئەمە بەچی تێ دەگەی و چۆن تەماشای ڕەخنەی وەرگێڕان دەکەی؟

عەبدوڵلا حەسەن زادە: ئەگەر بێ ئەدەبی نەبێ لەبەر ئەوەیە کە نە وەرگێڕمان زۆرە، نە ڕەخنەگری وەرگێڕانمان هەن، یان بڵێین نە بوار بۆ ئەوە هەیە. ئێستا ئەگەر ئێمە یەکێک بێنین بیەوێ ڕەخنە لە خەڵکی بگرێ، ڕەخنە بە مانای واقیعی خۆی نە بەمانای ئیراد گرتن و عەیب گرتن. بێ بەرهەمێک کە ئەتۆ کردووتە بە کوردی هەڵی سەنگێنێ و لایەنە باشەکان و لایەنە خراپەکانی لێک بداتەوە نووسەرەکە واتە قەڵەم بەدەستەکە، وەرگێڕەکە بەوە خۆشحاڵە کە لایەنە باشەکانی گوتووە، بەڵام بەهۆی ئەوە کە خاڵە لاوازەکانی وەدەرخستووە بەدڵنیاییەوە دڵی لێی دێشێ و بەشێوەیەکی زۆر خراپ وەڵامی دەداتەوە. ئەمن بەش بەحاڵی خۆم لەبیرمە یەکێک لە کارەکانم «گێلە پیاو» کە کردم بەکوردی دانەیەکم بۆ خوالێخۆشبوو «حەسەن قزلجی» بەدیاری نارد، نامەیەکم لەگەڵی نووسی داوام لێ کرد بۆم هەڵی سەنگێنێ. ئێستاش لە قەبریشدا هەر سپاسی دەکەم کە ڕەخنەی لێ گرتبوو، دیارە لایەنە باشەکانی باس کردبوو و لایەنە خراپەکانیشی دەرخستبوو. یەکێک لەو هۆیانەی کە ئێمە ڕەخنەمان لە بواری وەرگێڕاندا نییە، نەک نییە، بووە بەڵام زۆر کەمە، ئەوەیە کە لە جێدا بۆ خۆمان زۆر حەز بەوە ناکەین کە ڕەخنە لەکارەکانمان بگیرێت، چونکە ئەگەر ڕەخنەیەکی واقیع بینانە بێ لەگەڵ ئەوەی لایەنە باشەکان دەردەخا، دەچێ لایەنە لاوازەکانیشیان بەچاو دادەداتەوە. لەجیاتی ئەوەی خۆشحاڵ بین لەوەی کەیەکێک هەیە وشیارمان دەکاتەوە، پێی قەڵس دەبین و دڵمان دێشێ، ڕەنگە جواب بدەینەوە.

بەرهەمی باشی کوردی هەیە کە تەرجەمە بکرێنە سەر زمانەکانی دیکە، بەڵام کە تەرجەمە نەکراون ئەوەش بەشێکە لە بێ کەسی و بێ دەرەتانی کورد

نامەوێ ناو بێنم، بەڵام شتی وا لەنێو نووسەران و وەرگێڕانی کورد دا بەداخەوە یەکجار زۆرە. یانی ئەو شەڕە قەڵەمانە زۆرجار لەسەر شتی زۆر چکۆلە بوون و جێی داخ ئەوەیە هێندێ جار لەنێو گەورەترین نووسەرەکان و ڕووناکبیرانی کوردیشدا بووە.

ڕامان: زۆرجاران جۆرە تێکەڵاوییەک و بەناو یەکدا چوونێک لەنێوان زمانەوان، زمانزان و زماناس-دا دەکەوێتە بەرچاو، بەڕای تۆ شوێنی وەرگێڕ لەو نێوەدا زیاتر لەکوێیە؟

عەبدوڵلا حەسەن زادە: ئەمن زۆر بە ئاسانی ناتوانم

فەرق لەنێوان زمانەوان و زمانناسدا دابنێم، چونکە لە واقیعدا پێم وایە ئەوانەی زمانناسن، لە زمانەوانیش شارەزان. زمانناس بەو کەسانە دەڵێن کە لێکۆڵینەوەیان لەسەر زمان کردووە و ڕیشەی زمانەکان دەبەنەوە سەریەک و دەتوانن ڕیشەی وشەکان بدۆزنەوە، ئەوانە لەباری دەستووری زمانیش کە کاری زمانەوانە شارەزان، بەڵام بە باوەڕی من زمانزان دەتوانێ، زمانەوان، یان زمانناس نەبێ.

وەرگێڕ کە فیکر دێنێتە سەر کاغەز، فیکرێک دێنێتە سەر کاغەزکە ئی خۆی نییە، (کە ئەوە زۆر گرینگە) ئەو کاتە دەتوانێ لە باری زمانەوانییەوە زۆر سەرکەوتووبێ. ئەگەر بمانەوێ زمانەوانی لەگەڵ زمانناسی لێک جودا بکەینەوە، یانی زمانەوانی پێوەندی بدەین بەکارکردن لەسەر قواعید و ڕێنووس و ڕێزمانی کوردی و زمانناسی بگێڕینەوە بۆ لێکۆڵینەوە لە بارەی ڕیشەی زمان و ڕیشەی وشە و لقەکانی زمان و ئەوانە، ئەوکاتە نووسینەکە زۆر جوان دەبێ کە وەرگێڕ دەسەڵاتی بەسەر زمانەوانیشدا هەبێ، بەڵام ئەوەی کاریگەری هەیە لەسەر ئیستێتیکای وەرگێڕان، زمانزانییە، چونکە زمانزان بێ ئەوەی هیچ لە ڕێزمانی زمانی کوردی بزانێ، یان لە ڕێزمانی عەرەبی، فارسی، یان هەر زمانێکی دیکە بزانێ ئەو قسانەی دەیانکا، دەقاودەق لەگەڵ ڕێزمانی زمان ڕێک دێنەوە. زانستی ڕێزمان کە دانراوە خۆ خەڵک دانەنیشتووە قڕوقەپ تا ڕێزمانی بۆ دادەنێن، ڕێزمانە کە لەزمانەکە هاتۆتە دەرێ. کەوابێ ئەوەی لەکاری نووسین، یان وەرگێڕاندا کاریگەرە و ڕۆڵی بڕیاردەری هەیە زمانزانییە. کابراکە زمان بزانێ دروست قسان دەکات و هەموو دەستوورەکانی زمان لەنووسینەکەیدا هەیە بەبێ ئەوەی وشەیەک لەڕێزمان بزانێ دەبینی کابرایەکی نەخوێندەواری کورد قسان دەکات، هیچ زمانەوان و زمانناسێک ناتوانێ عەیبی لێ بگرێ، کەچی لێی بپرسە بۆ وادەڵێی نازانێ بۆ وادەڵێ.

ڕامان: ئایا کاتی ئەوە نەهاتووە کورد وەکو پڕۆژەیەکی نەتەوەیی بیر لە وەرگێڕان بکاتەوە و خۆی لە بازنەی ویستی دەزگای وەرگێڕانەکان کە زۆرتر مەبەستیان بازرگانی کردنە ڕزگار بکا؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: ئەمن ئەو پرسیارە بە دوو بەش تەماشا دەکەم. ئەمن ناڵێم هێندەی گەورە بکەینەوە بڵێین پڕۆژەیەکی نەتەوەییە و شتێکی زۆر بنەڕەتییە لە تەواو و کامڵ کردنی قەوارەی نەتەوەیی کورد شتی ئاوا نییە، بەڵام یەکێک لە ئەرکە نەتەوەییەکان بۆ دامودەزگا فەرهەنگییەکانی کورد بایەخدان بە بواری تەرجەمەیە. کەوابێ بە باوەڕی من دەبێ ئەو کارە حەتمەن، دەزگا بەرپرسەکان مشووری لێ بخۆن. ئەوەی کە دەڵێن باری بازرگانی نەبێ دوو بواری هەیە، یەکێکیان ئەوەیە کە بۆ وێنە وەرگێڕێک، نووسەرێک دەتوانێ شتەکانی باری بازرگانییان هەبێ یانی شتێک بکاتە کوردی کە بزانێ زیاتر لە بازاڕ مشتەری هەیە، بەڵام ئەوە بەو مانایە نییە دەزگا بەرپرسەکان ئەگەر هان بدەن بۆ ئەوەی کە نووسەرەکان شتی باش بنووسن، وەرگێڕەکان شتی باش وەرگێڕن ئەوەش باری بازرگانی هەیە. بە پێچەوانەوە. ئەمن پێم وایە. ئەگەر دابنێین وەرگێڕێکی باشمان هەیە، بەڵام دەچێ ئەو ئیشە دەکات کە بازاڕ دەیەوێ. ناچێ شتێکی زانستی بکاتە کوردی، چونکە قازانجی کەمە. ڕۆمانێک زۆر پتری لێ دەفرۆشرێ لە کتێبێکی زانستی ئابووری، چونکە ئەو سەد ئابووریزان دەیکڕێ ڕۆمانەکە ئەگەر کەمێک سەرنجڕاکێش بێ پێنج هەزار کەس دەیکڕێ، جا دەزگایەکی بەرپرسی دەچێ ئەو ناتەبایی چارەسەر دەکا. دەچێ ئەو پارەیەی کە لەبەرهەمە بازرگانییەکەوە دەست وەرگێڕ دەکەوێ، بەو ڕادەیە پارە دەدا بە وەرگێڕ بۆ ئەو کارە نەکا. مادام دەسەڵاتی بەسەر وەرگێڕاندا دەڕوا، دەچێ کارە زانستییەکەی پێ دەکا، ئەوەیان نابێ بەکارێکی بازرگانی ناوبەرین. ئەوەیان خزمەتە.

ڕامان: ڕەوتی ڕۆژنامەگەری و شەونامەنووسی کوردی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەرەو کامە ئاقار دەڕوات و کاریگەری ئۆپۆزیسیۆنی کوردی لەسەر ئەو ڕەوتە تا چەندەیە؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: ئەوەی پێی دەگوترێ شەونامەنووسی دەکرێ بڵێین ئێستە نەماوە. واتە دەکرێ نووسینەکانی ئێمە وەکو پارتە سیاسییەکان بەجۆرێک لەجۆرەکان بە مانای شەونامە لە قەڵەم بدەین بۆ؟ چونکە حەقیان نییە ئێستا بە ڕۆژ دەرکەون. ئاخر شەونامە بەوە ناڵێن، ئێستا زۆر کەس دەڵێن نابێ بڵێین ڕۆژنامەی کوردستان، چونکە مانگی دووجار دەردەچێ. نا ئەویش ڕۆژنامەیە، ڕۆژنامە لە بەرانبەر شەونامەدایە. لەبەرانبەر ئەوەدا نییە کە حەوتەنامەبێ دەتوانێ بە مانگێک جارێک دەرچێ وەکو ڕۆژنامە دەرچێ. ڕەنگە ئێستا ئەوە

نەبێ، چونکە بواری هێندە پێشکەوتوو لە میدیادا پەیدابوون کە ئیدی پێویستییان بەو جۆرە کارانە نەماوە، بەڵام بێ گومان ئەوەی کە دەتوانێ لەو بوارەدا خزمەتی زیاتر بکا، کارە ئاشکرایەکەیە، کاری شەونامە ناتوانێ خزمەتی بەرچاوی هەبێ، لەبەر ئەوە خەڵکێکی زۆر ناتوانێ بەدەستی بێنێ و ئەگەر بەدەستیشی هێنا ناتوانێ بە ئاسانی لەلای خۆی ڕای بگرێ، بۆیە عادەتەن شەونامە نووسین و شەونامە بڵاوکردنەوە ئی ئەو میللەتانەیە کە دەسەڵاتی خۆیان بەدەست خۆیان نییە، دەسەڵاتێکی دیکتاتۆری و زاڵم بەسەریاندا حاکمە.

ڕەوتی ڕۆژنامەنووسی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەخۆشییەوە ڕووی زیاتر لە ڕۆژنامەنووسی ئاشکرا هەیە، لەگەڵ هەموو ئەو بەهایەی کە بۆیان داوە ئۆپۆزیسیۆن بەمانای ئۆپۆزیسیۆنی قەدەغە کراو بەداخەوە زۆر کاریگەری لەسەری نییە بۆ؟ چونکە ئەوەی ئۆپۆزیسیۆن دەری دەکا ناتوانێ ببێتە بەشێک لە ڕۆژنامەنووسی کوردی ئێران، ناتوانێ لە بازاڕی ڕۆژنامەنووسیدا خۆی بنوێنێ، ئەوەی دیکە ئەگەر پێیان بڵێین ئۆپۆزیسیۆن، چونکە ئۆپۆزیسیۆن خۆ مەرج نییە حەتمەن چەکی بەشانەوە بێ و قاچاخ بێ، دەکرێ بڵێین بەشدارییەکیان هەیە. بۆ وێنە هەرچەندە ئێمە شتێکمان بەناوی ئۆپۆزیسیۆنی قانوونی کوردی نییە، بەڵام بەهەرحاڵ ئۆپۆزیسیۆنی کوردی جاروبار زیرەکانە خۆی لەگەڵ ئۆپۆزیسیۆنی قانوونی ئێران ڕێک خستووە. بۆ وێنە جەماعەت هاتن و خۆیان لەگەڵ (جبهە مشارکت) ڕێک خست، ڕەنگە زۆریشیان باوەڕ پێی نەبووبێ، بەڵام ئاسان نەبوو یەکێک بڵێ ئەمن لایەنگری حیزبێکی سیاسی کوردیم، بەڵام ئاسان بوو بڵێ من دۆستی حیزبێکم کە سەرۆک کۆماری وڵات، سەر بەوە، یان ئێستا شتێک بەناوی (جبهە متحد کرد) هەیە کە دەتوانین ناوی ئۆپۆزیسیۆنی یاسایی لێ بنێین. ئەوانە کاریگەرییان هەیە، بەڵام زیاتر ئەگەر بە ویژدانەوە قسە بکەین ئەوەی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا هەیە ڕۆژنامەنووسی نابێ بڵێین ئازاد، بەڵکو ڕۆژنامەنووسی ئازا بەدەستی هێناوە. یانی ئەوان حازر بوون بەهاکەی بۆ بدەن، بەڵام نەیەڵن وشەی کوردی لە گەرووی نووسەری کورددا بخنکێ، زیاتر کاریگەرییەکە دەتوانین بۆ ئەوان بگێڕینەوە.

خەڵک قڕوقەپ دانەنیشتووە تا ڕێزمانی بۆ دانێن، چونکە ڕێزمان لە زمانەکە هاتووەتە دەرێ

ڕامان: بۆ زیاتر وەرگێڕانەکانت لە بواری ڕۆماندا بووە و ژانرەکانی دیکەت کەمتر تاقی کردۆتەوە؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: دیارە لەوانەیە حوکمەکە تەواو ئاوا نەبێ، چونکە یەکەمین و دووەمین وەرگێڕانی من ڕۆمان نەبوون. شتی دیکەشم هەیە کە ناوی خۆمم لەسەر دانەناون کە هیچیان ڕۆمان نین، بەڵام ئەوەی کە دەتوانین بڵێین بەشی زۆری ئەو شتانە کە من کردوومنەتە کوردی و بەناوی خۆم بڵاوبوونەتەوە، چونکە زۆر شتم نووسیوە و زۆر شتم تەرجەمە کردووە کە بەناوی خۆم بڵاونەبوونەتەوە، یان بێ ناو بڵاوبۆتەوە، یان بەناوێکی وەرگیراو بڵاوبۆتەوە، بەڵام ئەوە زیاتر لەبەر ئەوە بووە کە ڕەنگە بۆ کەسێک کە کاری نووسین و وەرگێڕان نییە و وەرگێڕان بۆ ئەو، کارێکی لاوەکییە، ڕەنگە تەرجەمەی بابەتێکی زانستی، فەلسەفی زۆر ئاسان نەبێ، دەتوانم بۆ ئەوەی بگێڕمەوە. بێجگە لەوە کە کتێبم خوێندۆتەوە و دیتوومە کتێبەکەم پێ خۆشە، لەبەر ئەوە پێم خۆش بووە بکرێتە کوردی. تەنانەت جارێکیان لەبیرمە یەکەمین بەرگی حەمەدۆکم کە کردبووە کوردی بۆ دۆستێکم ناردبوو نامەیەکی بۆ نووسیبووم هەم گەیشتنی کتێبەکەی پێ ڕاگەیاندبووم هەم بە قەولی خۆی سپاسی کردبووم و هەم پیرۆزبایی لێ کردبووم کە چیم هەڵبژاردووە. ئەگەر سەرنجیش درابێ ئەو شتانەی کە من تەرجەمەم کردوون. بێجگە لە کتێبێک ئەوی دیکە تەنیا ڕۆمان نین. بۆ وێنە حەمەدۆک تەنیا ڕۆمان نییە. حەمەدۆک کارێکی خەباتگێڕانەیە. فەلسەفەی سیاسییە، پێم وایە بۆ هەموو پێشمەرگەیەکی کورد پێویستە حەمەدۆک بخوێنێتەوە. بەتایبەتی بەرگی سێیەمی. کە باسی لە پێوەندی خەباتگێرێکی ڕێگەی ئازادی لەگەڵ خەڵک دەکا و دەڵێ کە دەتوانێ چەندە کاریگەر بێ لە چارەنووسی ئەودا. بۆ وێنە کتێبێکم کرد بە کوردی «دان چەرمو» لەو بارەیەوە وانییە. زیاتر لەباری کۆمەڵایەتی و فەلسەفییەوە دەتوانین پەیامی نووسەرەکە وەربگرین. تەنانەت «گێلە پیاو» ڕۆمانێکی تەواو ڕەخنەگرانەیە. وانییە شت بگێڕێتەوە، شت ناگێڕێتەوە پەیامی هەیە بە خەڵکی دەڵێ. حەمەدۆک هەروایە. هێندێک کاری دیکەم کردووە کە عادەتەن ناوی

منیان لەسەر نییە ئەوانە هەمووی هەروان.

ڕامان: لەم دواییانەدا باسێک لە ئارا دایە بۆ نووسین بە زمانێکی ستانداردی کوردی هەڵبەتە بەڕێزتان بیروڕای جیاوازی زمانەوانان لەم ڕووەوە دەبیستن و ڕای تایبەتی ئێوە بۆ ئەم کێشەیە لەم قۆناغە هەستیارەدا بۆ بەهێزکردن و پتەو بوونی هەستی نەتەوەیی تا چەندە بە پێویست دەزانن؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: ئەمن پێم وایە بۆ بەهێزکردنی هەستی نەتەوەیی بێ گومان کاریگەری خۆی هەیە، بەڵام زمانی ستاندارد لەو بارەیەوە گرینگە. مەبەست لە زمانی ستانداردیش ئەو زمانەیە کە بۆ خوێندنەوە و نووسین بەکار دێت، جاروبارە دەڵێن زمانی یەکگرتووی کوردی، زمانی یەکگرتووی کوردی مومکین نییە هیچ میللەتێک، زمانی یەکگرتووی نییە. هەموو میللەتێک زاراوەی جۆراوجۆری هەیە و هەردەبێ وابێ، بەڵام زمانی ئیستاندardیانی زمانێکی یەکگرتوو بۆ خوێندنەوە و نووسین، ئەوە جێگیربوونی شوناسی نەتەوەیی و جێگیربوونی یەکگرتوویی نەتەوەییە. بە باوەڕی من زۆر گرینگە. ئەو زمانەش ئەمن وا تێدەگەم بە بڕیار دروست نابێ. دەبێ لێی گەڕێی بۆ خۆی بیکا. ئێستا هێندێک کەس دەیانەوێ زمانی کوردی دروست بکەن. بۆ وێنە کابرا بەوە زمانی کوردی دروست دەکات دەڵێ: «ئەوڕۆ دەچمە هەولێرێ، ئێوارە دزەڤرم» ئەوە زمانی یەکگرتووی کوردی نییە. ئەوە زمان نییە. زمانی ڕاستەقینە ئەوەیە کە لێی گەڕێی بۆ خۆی دروست بێ. بەڵێ کە ڕێزمان دروستی کرد لە پاشان لە جیاتی ئەوەی وشەکان لە زمانەکانی دراوسێ لە دەرەوە وەربگری، یان بەناحەق داتاشی، لە زاراوەکانی دیکەی زمانی کوردییەوە دەیهێنی، بەڵام زمانی ئیستاندارد هەروەک گوتم هیچ کات بە بڕیار دروست نابێ. بۆ وێنە زمانی عەرەبی، زۆر کەس پێیان وایە بۆیە ئەو لەهجەیەیە کە قورئان بەو لەهجەیەیە. لە حاڵێکدا زمانی عەرەبی و ئەو زمانەی کە هەیە بەسەدان و هەزاران ساڵ پێش قورئان هەبووە. قورئان بەو لەهجەیە هاتۆتە خوارێ. ئەوە چی دروستی کردووە، ئەو جێگایەی کە ئێستا پێی دەگوترێ عەرەبستانی سعوودی. ئەو جێگایە دوو شتی گرینگی تێدابوو یەکیان بازاڕێکی بە ناوبانگی عەرەبەکان بوو بەناوی بازاڕی عوکاز کە ساڵی دووجار هەموو عەشیرەکانی عەرەب لەوێ کۆدەبوونەوە هەم بازرگانیان دەکرد و هەم ئەوەی پێی دەڵێن موفاخەرە، (خۆهەڵنان)، یەکێک شیعرێکی دەخوێندەوە و یەکێک وتارێکی جوانی دەخوێندەوە و لە مێژووی خۆیدا و بۆ ئەوەی خۆی هەڵنێ بەسەر ئەوەی دیکەدا. هەموویان ناچاربوون زمانێک هەڵبژێرن. ئەگەر هەر کەس بەزاراوەی ناوچەی خۆی قسە بکات نابێ، ئەو زاراوەیەی کە دەتوانێ زاراوەی هەموویان بێ، زاراوەی ئەو ناوچەیەیە کە بازاڕەکەی لێی پێک دێت. هۆیەکەی دیکە مەسەلەی بتخانە بوو، بتخانەی کەعبە هەبوو، خەڵک دەهات زیارەتی دەکرد. باشە یەکێک کە دێتە ئەوێ دەچێتە کاروانسەرایەک دەبێ زمانی کاروانسەرادارەکە بزانێ، بۆ ئەوەی پرسیاری ڕێگایەک، جێگایەک بکا دەبێ زمانەکە بزانێ. ئایین، سیاسەت و تەنانەت تەریقەت زۆرجار بوونە مایەی پێکهاتنی زمانی ستاندار، بۆ وێنە کاتێک دەبینی تەریقەتی نەقشبەندی کە لە هەورامانە، ئەوەندە سەرنج ڕاکێشە کە (مەولەوی تاوەگۆزی) ناوی خۆی بەخۆیەوەیە گەورەترین بەرهەمی ئەدەبی کوردی بەهەورامی دەخولقێنێ، بەباوەڕی من مەولەوی ئێستاش گەورەترین بەرهەمی کوردییە، بە هەورامی نووسیویەتی، چونکە دەیەوێ شێخ لێی حاڵی بێ، یان دەسەڵات. دەسەڵات لەجزیرە و بۆتان هەیە. عەلی حەریری لەنێوەڕاستی ئەو جێگەیەی کە پێی دەڵێن سۆران، بەرهەمەکەی بەبادینی دەنووسێ.

سەرنج دەدەی، یانی دەبێ لێی گەڕێی بۆ خۆی دروست بێ وانییە بە بڕیار بێ. ئێستا ئەو هەوڵانەی کە هەن بۆ ئەوەی کە دوو زمان، یان سێ و چوار زمانی کوردی دابنێن، بەش بەحاڵی خۆم بە هەوڵێکی پڕ مەترسی دەزانم، لەسەر یەکپارچەیی میللەتی کوردی بە مەترسی دەزانم.

ڕامان: ساڵانی حەفتاکان و سەرەتای هەشتاکان جەنابتان لە شاری بەغدا بوون ئاگاتان لەچالاکییەکانی کۆڕی زانیاری کورد هەبوو، دۆستایەتیتان لەگەڵ زۆربەی ئەندامەکانی ئەو دەزگایەدا هەبوو، کۆڕی زانیاری کورد لەوڕۆدا چۆن دەبینی، پێت وایە بە ئەرکەکانی خۆی ڕاگەیشتبێ، ئەگەرنا پێت وایە دەبێ چ بکرێ باشە؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: ئەمن پێم وایە کۆڕی زانیاری ئەوکات لەبەغدا سەرەتایەکی زۆر باشی دەست پێ کردبوو پیاو کە دەچوو بۆ کۆڕی زانیاری لە ساڵانی دەست پێکردنیدا و بەتایبەتی پێش ئەوەی کە ئەوەی پێی دەڵێن

نسکۆی حەفتاو پێنج ڕوو بداو ئەوەی بەسەردابێ، کە دەچووی لەوێ کوردایەتیت دەدی کە لە هەموو ئۆرگانەکانیدا دەجوولێ، یانی باوەڕبکە کە لەکۆڕی زانیاری کوردەوە دەچوویە کۆڕی زانیاری عیراق، بەشی عەرەبییەکەی وەکو لە شارێکی قەرەباڵغەوە بچییە کوێرە دێیەک و وێرانەیەک وابوو.

سەرتاسەری جموجۆڵ بوو. کاری خۆیان کرد، بەڵام دیارە کە نوشستیەکەی حەفتا و پێنجی بەسەردا هات دەوڵەتی عیراق دەستی کرد بە وەرگرتنەوەی ئەو دەسکەوتانە و وێرانی کرد. ئێستا ئەمن زۆرم ئاگا لە تێکۆشانی کۆڕی زانیاری کوردستان نییە، بەڵام زۆر ئارەزوو دەکەم کۆڕی زانیاری کوردستان، ئەگەر دەگونجێ کارەکانی کۆڕی زانیاری کورد بە دەست بێنێتەوە کە بەداخەوە زۆر کەمی ڕەنگە وەدەست بکەوێ، چونکە کۆڕی زانیاری کورد لە بەغدا کە ڕاپەڕینی ٢٠٠٣ بەسەرداهات تاڵان کرا، تاڵانیش نەکرا بۆ کورد، پێم وابێ بەشێکی زۆری ئینسانەکان بۆ خۆیان تاڵانیان کرد. ئەو کتێبخانە جوانەی بەتاڵان چوو. یانی دروستی بکاتەوە، ئەوەش بەوە دەبێ کە بێ دەمارگرژی ناوچەیی بە (طریق أولی) بێ دەمارگرژی حیزبی، بگەڕێن لە هەموو ناوچەکان و لە هەموو زاراوەکاندا خەڵکی شارەزا، بەتایبەت لە بواری زماندا پەیدا بکەن و بێنن لە خزمەتی بگرن. پێم وایە ئەو کارە کارێکی زۆر پێویستە و ئەرکێکی زۆریش پیرۆزە. هەر لێرەدا ئیزن دەخوازم داخ و کەسەری خۆم لە مەرگی ناوەختی دکتۆر ئاورەحمان حاجی مارف کە وابزانم وەک ئەندامی کۆڕ و تەنانەت سەرۆکی کۆڕی زانیاریی کوردستان ناوی هاتبوو، دەرببڕم. ئەو هەم زمانەوانێکی گەورە بوو، هەم ئەزموونی کۆڕی زانیاری کوردی هەبوو.

رامان: ڕۆشنبیری کورد لە ئێران وابەستەیە بە ڕۆشنبیری فارسەوە لەعیراق و سووریە ڕۆشنبیری عەرەب زاڵە و لەتورکیەش ڕۆشنبیری تورکی، چۆن دەتوانین خۆمان ببینە خاوەنی کەسایەتی و پێگەی کولتووری تایبەت بەخۆمان و لە پاشکۆیەتی ڕزگارمان بێ؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: پێم خۆش نییە ناوی بنێم وابەستەبوون. بەتایبەتی لە قۆناغی ئێستاماندا، دەتوانین بڵێین (متاثرە) لە کولتووری میللەتانی حاکم، لە ئێران بێ گومان کاریگەری فەرهەنگی فارسی بەسەرەوەیە، لە وڵاتانی سووریە و عیراقدا عەرەبی و لە تورکیە تورکی، بەڵام بەتایبەتی لەقۆناغی ئێستاماندا ناکرێ پێی بڵێین وابەستەیە، چونکە وشیارانە، یان نا وشیارانە هەموو ڕووناکبیرێکی کورد لە هەوڵی ئەوەدایە خۆی لەو پێوەندە زیاد لە ئەندازەیە ڕزگار بکاو بەرەو پێوەندییەکی توند و تۆڵ لەگەڵ بەشەکانی دیکەی کوردستان بچێ، یانی ڕەنگە بەشێکی نا وشیارانە بێ، بەڵام بەدوای شوناسی تایبەت بەکورددا دەگەڕێن. تەنانەت جاروبار ئەمن پێم وایە کورد لەوە زەرەری کردووە. ئەمن زیاتر دەتوانم باسی کوردی ئێران و عیراق بکەم. هێندێک وشەی کوردی لە باشووری کوردستان هەیە کە کاتی خۆی لە فارسی وەرگیراوە و فارسیەکە، کە هاتۆتە نێو کوردی باشوور خراپ بەکارهێنراوە. کوردی ڕۆژهەڵات بۆ ئەوەی ئەو شوناسەی خۆی بەدەست بێنێ و تێکەڵاوبێ، سەرنج نادەنە ئەو وشانە و ناڵێن ئەو وشەیە تێک چووە و خراپ بووە، لە ڕستەدا بەکاری دێنن، بۆ وێنە ئەتۆ لە کوردی ئێرانی دەبینی دەنووسێ (شەڕێەنگێز) شەڕ ئەنگێز ئەسڵەن لەهیچ جێگایەکی دنیا مانای نییە، یان کوردی ئێران دەبینی دەڵێ (کوجا مەرحەبا) کوجا مەرحەبا بەڕواڵەت دەستەواژەیەکی فارسییە، لە ئێران و تاجیکستان و ئەفغانستان فارس زمان هەن. ئەو (کوجا مەرحەبا)یەیان بۆ بنووسە تەواوی ئەو دەیان ملیۆن فارسە هیچی نازانێ (کوجا مەرحەبا) یانی چی؟ چونکە شتێکی فارسییە و لەنێو کورددا دروست کراوە و بە هەڵە دروست کراوە. یانی مەبەستم ئەوەیە ئەوەندە دەیانەوێ خۆیان لە فەرهەنگەکانی دەوروبەر جودابکەنەوە نەک دوژمنایەتی بکەن، چونکە دوژمنایەتی بکەن زەرەر دەکەن، بەڵام شوناسێکی سەربەخۆ بەخۆیان بدەن، کە تەنانەت کارلێکەری نێگەتیڤیش لەبەشەکانی دیکە وەردەگرن، بەڵام بەگشتی پێم وایە ئایندەی ئەو ڕەوتە دەبێ بەچاوێکی پڕ لە ئومێدەوە چاو لێ بکەین. فەرهەنگی کوردی، شوناسی تایبەتی خۆی بەرە بەرە بەدەست بێنێ، بەڵام دیارە ئەوکاتە بەتەواوی جێگیر دەبێ (ئەویش بە ئاسانی نا)، کە کورد بوونی تایبەتی و یەکپارچەیی خۆی هەبێ. دەنا تەنانەت ئەگەر فیدرالیزم لە هەموو بەشەکانی کوردستاندا، پیادە بێ. کورد لەو تێکەڵاوییە، یان ئەوەی کە ناوت نا وابەستەیی حەتمەن ڕزگاری نابێ. بەتایبەتی کە ئەو دوو خەتەشمان هەبێ و لە سێ بەشی کوردستاندا بەخەتی عەرەبی بنووسین و لەبەشێکیدا کە بەتەنیا

بەقــەت هەمــوو بەشــەکــانی دیکەیە بەلاتینی بنووسین، ئەوەش وادەکا کە ئەو شوناسە یەکپارچەیە هەر مسۆگەر نەبێ.

رامان: بەلای ئێوەوە پێناسەی ڕۆشنبیر چییە و دواتر دەمانەوێ بزانین بەپێی بیروڕای جەنابتان ئەرکی ڕۆشنبیر بۆ هۆشیـاری نەتەوایەتی و کۆمەڵایەتی و دامەزراندنی دامودەزگا نەتەوایەتییەکان لەو قۆناغەی ئێستادا چییە؟

عەبدوڵلا حەسەن زادە: قەت نامەوێ خۆ لە پێناسەی ڕووناکبیر بدەم، چونکە ئەوەی کە گوتراوە لە ناساندنی ڕووناکبیردا هیچی کامڵ نییە. یانی ڕووناکبیریش لەگەڵ ئەوەی کە باسەکە ئاڵۆزترە وەکو هێندێک شت وایە کە هەموو کەس دەزانێ چییە، بەڵام کەس ناتوانێ پێناسەی بکات. هەمـوو دنیـا بێنە بڵێ «ئاو»م بۆ پێناسە بکەن کەس نازانێ ئاو چییە. یانی پێناسەکانی بۆ بڵێ کەس لێت تێناگا و نازانێ باسی چی دەکەی (دیارە مەبەستم تەرکیبە کیمیاوییەکە نییە) ڕووناکبیریش تارادەیەک هەموو کەس دەزانێ چییە. سیمایەک لە ڕووناکبیر لە مێشکی خۆیدا دروست دەکات، بەڵام وەکو پێناسە، پێناسەکە ئاوا بە ئاسانی ناکرێت. بۆیە منیش نامەوێ خۆی لێ بدەم، بەڵام ئەرکی ڕووناکبیران لەڕاستیدا دەکرێ لە هەموو بەشەکانی کوردستاندا بڵێین لە یەکتر نزیکە. ئەویش ئەوەیە کە ڕووناکبیر بەشێکە لە کۆمەڵ کە هۆشیاری سیاسی، مێژوویی و جوگرافیایی و هەموو ئەو شتـانەی زیاترە. دەبێ هەوڵ بدا ئەو هۆشیـارییە دەرخواردی کۆمەڵ بداتەوە و کۆمەڵانی خەڵک لەو باسانە کە ئی خۆیانە و ژیانیـان و بوونیـانی پێوە بەستـراوە ئاگادار بکاتەوە. لەسەریەک، ڕەنگە ڕووناکبیـری بێ تەفاوتمان هەبێ، بەڵام ڕووناکبیری کورد بە گشتی پێم وایە بە ئەرکەکانی خۆی ڕاگەیشتووە. ئەمن پێم خۆشە لە هەموو شتێکدا بارە باشەکە ببینم نەک بارە خراپەکە.

رامان: ئێوە وەک ڕۆشنبیرێک مومارەسەی کاری سیـاسیـتان کردووە، تا چەندە سیـاسـەت خزمـەت بە فەرهەنگ دەکات، یان بەپێچەوانەوە فەرهەنگ تا چەندە خزمەت بە بواری سیاسەت دەکات و بەرەو پێشەوەی دەبا؟

عەبدوڵلا حەسەن زادە: پێم وابێ، هەردووکیـان خزمەت بە یەکتر دەکەن. ئەگەر بیری سیاسی و نەتەوەیی نەبوایە هەر لەنێو کورد دەڵێم، فەرهەنگی کوردی بەشێوەی مۆدێرنی خۆی پەیدا نەدەبوو، چونکە فەرهەنگ ڕیشەی لەکۆمەڵگادا هەیە. زۆر لە شتە فەرهەنگییەکان کۆمەڵ پێش لەخوێندەواربوونیش هەیەتی. فەرهەنگ خۆ شیعر و نووسین نییە. دیزە و گۆزەڵە دروست کردنیش و دابونەریتی ژن گواستنەوە و مردوو ناشتنیش هەمـوو پێکەوە بەشێکن لە فەرهەنگی میللەتێک. ئەوە وایە بەڵام بەشێوەی مۆدێرنی خۆی لەپاش ئاگایی و هۆشیاری سیاسی و نەتەوەیی دێتە بەرەوە. کەوایە بێ گومـان سیاسەت خزمەت بە فەرهەنگی هەر نەتەوەیەک دەکا، بەڵام هاوکات فەرهەنگ، یان ڕووناکبیری، یان قەڵەم و نووسین، زۆر خزمەت بە سیاسەت دەکەن. یانی سیاسەت ناچێتە نێو خەڵک ئەگەر لەڕێگای مەسەلە فەرهەنگییەکانەوە نەبێ. بە شیعر نەبێ، بە نووسین نەبێ، بە چیرۆک نەبێ، ناچێتە نێو خەڵک، یان بە وتاری سیاسی نەبێ. ئەمن لەبیرمە جارێکی مامۆستایەکی بەناوبانگ حەمەی مەلا کەریم، شتێکی نووسیبوو لەسەر حیزبی دیموکرات و بەباشی هەڵی سەنگاندبوو. ئەوکات ئێمە لەگەڵ ئەوەی دامودەزگای چاپ و شتی ئاوامان نەبوو، بەڵام شتێکمان دانا بوو، لە واقیعدا ڕەمزی بەناوی «بنکەی پێشەوا»، کتێبمان چاپ دەکرد هەر لەبەر ئەوەی کتێبی کوردییە. ئیمکاناتێکی زۆر کەمیشمان هەبوو. شتێکی ئاوای نووسیبوو. دەڵێ حیزبی دیموکرات لە هەموو حیزبەکان زیاتر خزمەتی زمانی کوردی کردووە. حیزبەکانی دیکە بەکوردی خزمەتی خۆیان کردووە، بەڵام حیزبی دیموکرات خزمەتی زمانی کوردی کردووە، بەڵام زمانی کوردیش خزمەتی بەحیزبی دیموکراتی کردووە. فکری حیزبی دیموکراتی کوردستان بەشی هەرە زۆری بەزمانی کوردی چۆتە نێو کۆمەڵانی خەڵک، یانی پێم وایە نووسینی کوردی بەرهەمی فیکری سیاسی و هۆشیاری نەتەوەییە، هەتا ئەوە نەبووە، فەرهەنگی نووسراوی کوردی لەئارادا نەبووە.

رامان: بەشێوەیەکی گشتی ماسمیدیای کوردی (ڕاگەیاندنی کوردی) تا چەندە توانیویەتی شوێن پێی ڕووداوە خێراییەکانی ئەم قۆناغە هەڵی بگرێ و بەشێوەیەکی گشتی لە ئاستی ڕووداوەکاندا بێت و دای پۆشێ؟

عەبدوڵلا حەسەن زادە: دیسان گوتم پێم خۆشە بارە باشەکانی شتەکە ببینم، من لەگەڵ ئەو بیروباوەڕەدا نیم کە هەموو شتێک نەفی دەکا. پێم وایە ماسمیدیای کوردی لە ماسمیدیای دراوسێکانی خۆیان کە

ئیمکاناتەکەیان زۆر زیاترە لەئی کورد، ئەزموونی کاریان زۆر زیاترە، رابردووی نووسینیان زۆر زیاترە، ئێمە دەڵێین (١٠٩) ساڵە رۆژنامە دەردەکەین، بەڵام ئێران چەند سەدساڵە، عەرەب چەند سەد ساڵە، یانی لەو بارەیەوە کە قسە دەکەین پێم وایە توانیویانە وەڵامی مەسەلەکان بدەنەوە و دای پۆشن. خەڵکی هۆشیارکەنەوە لە کێشەکان، پێم خۆشە کەموکورییەکان ببینین، بەڵام بە چاویلکەی رەشەوە تەماشاکردنەکەی بەناحەق دەزانم.

رامان: رۆمان جۆرێک ریتمی هەیە و رۆڵێکی باڵای هەیە لە وەرگێڕاندا چۆن ئەو ریتمە دەپارێزی؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: ئەمن ئەزموونی خۆم لە وەرگێڕاندا ئەوەیە کە پێم خۆشە بڵێم زۆر خاکەڕایانە، وەرگێڕان وەک زانست و وەک هونەر فێرنەبووم و هیچ مامۆستایەک رێنوێنی نەکردووم، تەنانەت تا چەند ساڵێک بەر لە ئێستا شتێکیشم لەسەر هونەری وەرگێڕان نەخوێندۆتەوە، بەڵام لەوەرگێڕاندا ئەمن قەولم بەخۆم داوە و عەهدم کردووە بەوانەی شتیان لێ تەرجەمە دەکەمەوە کە حەتمەن ئەمانەت رەچاو بکەم، پێشم وایە لەو بەشەدا سەرکەوتوو بووم، چونکە لەگەڵ خۆم راستگۆ بووم و هەوڵم داوە کە حەتمەن ئەمانەتەکە رەچاو بکەم. یانی ئەمن ئەوەی بە هۆشیارییەوە لە بیرم بێ، تاقە یەک وشەم لەبیرە کە جۆرێکی دیکەم تەرجەمە کردووە. ئەوەی کە نووسەر گوتوویەتی ئەوەم نەگوتووە. رستەکەش دەڵێم هیچ ئیشکالی تێدا نابینم. لە رۆمانی «گێلە پیاو»دا دانەر لە زمانی قارەمانی داستانەکەوە دەڵێ: «نازانم ئەوانە چۆن لێک بدەمەوە، باوەڕم بەخودای نییە». ئەمن ئەو کەلیمەیە پێم وابوو لە کۆمەڵی کوردەواریدا تۆزێک گرانە، وام لێ کردووە کە دەڵێ «باوەڕم بە قەزا و قەدەر نییە» دەنا هەموو وەختێک ئەو ئەمانەتەم رەچاو کردووە. شتێکی دیکەم لەبەرچاو گرتووە. ئێستە نازانم ئەگەر کاری تەرجەمە بکەم سەردەکەوم و ئەوەم بۆ دەکرێ، یان نا؟ بەڵام جارەکانی دیکە بەدەستییشمەوە هاتووە. رستە فارسییەکەم خوێندۆتەوە و کە خوێندوومەتەوە، بە خێرایی دووکارم کردووە یەکیان ئەوەی کە بزانم ئەو رستەیە ئەگەر بەکوردی بیڵێم چۆنی دەڵێم. نەک فارسییەکە بێنم وشە بەوشە مانای کەمەوە. ئەوەی دیکە ئەوەیە هەوڵم داوە بۆ تەرجەمەی ئەو رستەیە خۆم بەرمە حاڵەتی ئەو کەسەوە. بۆ وێنە کابرا لێقەوماوێکی سەرلێشێواوە. داخێک دەردەبڕێ هەوڵم داوە لەوەزعی ئەودابم، یان رقی هەستاوە و هەڕەشە دەکا، یان خۆشحاڵە، یان شتێکی عاشقانە دەڵێ. هەوڵم داوە خۆم بێنمە جێگای ئەو کەسە. جا ئەو جارە بەو زمانە و بەو هەستەوە قسەکانم بکەم. ئێستا لەوەدا چەندە سەرکەوتوو بووم و چەندە سەرکەوتوو نەبووم. قەزاوەتەکەی بەمن نییە بەو کەسانەیە کە بەرهەمەکانیان خوێندۆتەوە.

رامان: وەک دوایین پرسیار، لای ئێوە وەک خوێنەرێکی گۆڤاری رامان. کە لەو ژمارەیە بێتەوە پێی دەنێتە دوازدە ساڵەی تەمەنی گۆڤارەکەوە، پێتان وایە ئەو گۆڤارە لە رۆژهەڵاتی کوردستان، رۆڵێکی بچووکی گێڕاوە لەخزمەت کردن بە زمان و ئەدەبی کوردی، تا چەندە ئاگاداری ئەو هەی؟

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: دەڵێن دانان بە گوناحان لە قورسایی گوناح کەم دەکاتەوە. با ئەوە بڵێم نەک هەموو ژمارەکانی بەشی هەرە زۆری ژمارەکانی رامانم نەدیوە، بەڵام ئەوەندەی کە دیومە رامان وا دەبینم کە سەکۆیەکی ئازادە بەتایبەتی بەرەو رووی نووسەران و قەڵەم بەدەستانی کوردی رۆژهەڵاتەوە کراوەیە. لەو بارەیەوە بە باوەڕی من کاریگەری باشی هەبووە. هەم قەڵەمەکانی رۆژهەڵاتی کوردستانی لێرە ناساندووە، هەم هاوکات بۆتە هۆی ئەوەی کە قەڵەمەکانی باشوور لە بازنەیەکی بەربڵاودا خەڵک لە رۆژهەڵات دەستی پێیان رابگات و بیان خوێنێتەوە. لەوبارەیەوە پێم وایە خزمەتی باشی کردووە، هیوادارم هەر لەبەرەو پێشەوە چووندابێ و سەرکەوتووبێ.

رامان: دەستت خۆش بێ و زۆر سوپاس بۆ ئامادەبوونت.

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: دەستی تۆش خۆش بێ و ماندوو نەبییەوە.